

Kierkegaard's understanding of man and society

[Kierkegaardovo vnímanie človeka a spoločnosti]

Martina Pavlikova

DOI: 10.18355/XL.2018.11.01.27

Abstract

Danish philosopher Søren Kierkegaard (1813-1855) was known for his philosophical and theological approach to the individual, and their relationship to God and to others. In his writings, Kierkegaard analyzed the problems of society and of the private individual (values, loss of subjectivity, the impact of journalism, and the decline of the church). In the following study, we analyze the works of Kierkegaard, who focused on the subjectivity, and the individual and inner dimensions of man—on his religious and private values—in a way that reflects man's aesthetic, ethical, and religious frameworks of value. He critically responded to the social problems that arose during his life—problems which related to the state, the church, and tabloid journalism. This study analyzes not only Kierkegaard's interpretation of man but also points to the loss of man's values and highlights the importance of Christianity for man. The paper also analyzes the danger of the tabloid press.

Key words: value, single individual, society, public

Anotácia:

Dánsky filozof Søren Kierkegaard (1813-1855) bol známy svojou filozoficko-teologickou orientáciou na človeka, vzťah k Bohu a k druhým. Vo svojich spisoch reagoval na problémy spoločnosti a samotného človeka (hodnoty, strata subjektivity, vplyv žurnalizmu a úpadok cirkvi). V štúdiu analyzujeme diela dánskeho filozofa Kierkegaarda, ktorý sa zamerával práve na subjektívny, individuálny a vnútorný rozmer človeka na jeho vnútorné, náboženské a súkromné hodnoty spôsobom, ktorý reflektuje jeho estetický, etický a náboženský hodnotový rámec. Kriticky reagoval na spoločenské problémy, ktoré sa objavovali v jeho dobe (spojenie štátu a cirkvi, bulvarizáciu tlače). Štúdiá predkladá nielen Kierkegaardovu interpretáciu človeka, ale tiež poukazuje na stratu vlastných hodnôt a zdôrazňuje význam kresťanstva pre človeka. Štúdiá zároveň analyzuje nebezpečenstvo bulvárnej tlače.

KLúčové slová: hodnoty, jednotlivec, spoločnosť, verejnosť

Úvod

Søren Kierkegaard (1813-1855) bol známy svojou filozoficko-teologickou orientáciou na človeka a jeho existenciu, vzťah k Bohu a k druhým. Vo svojich spisoch reagoval na problémy spoločnosti a samotného človeka (hodnoty, strata subjektivity, vplyv žurnalizmu a úpadok cirkvi). Na začiatku spisu *Bázeň a chvenie* Kierkegaard charakterizoval svoju dobu: „Nielen v obchodnom svete, ale tiež vo svete ideí naša doba usporiadala skutočný výpredaj. Všetko je k získaniu za tak smiešnu cenu, že je otázka, či má ešte niekto záujem kupovať.“ (Kierkegaard, 1993: 7).

Kierkegaard poukazuje na človeka jeho doby a uvádza dva znaky, ktoré absentujú: jednota slova a jednania: „ten urobil, čo povedal, a povedal, čo urobil“, hlboká viera: „nikdy nepochyboval o viere“ (Kierkegaard, 1993: 7).

Pre Kierkegaarda je dôležitejšie, aby bol človek sám sebou, pretože s úspechom človeka vo svete je spojené to, že úspešní ľudia vo svete „nemajú pred Bohom žiadne ja“ (Kierkegaard, 1993: 141-142). Len „ja“ - jedinec - si môže hlbšie

uvedomovať hodnoty, ktoré sú pre Kierkegaard a prísne subjektívne a predovšetkým náboženské.

Tibor Máhrík uvádza tri roviny axiologického vnímania v dielach Kierkegaard. Po prvé, Kierkegaard svoj koncept existencie človeka a hodnôt, ktoré žije, ukotvuje historicky v súvislosti s kresťanstvom, kde centrom je vzťah Boh-človek. Po druhé filozoficky, kde jeho téza absolútneho paradoxu tvorí bázu pre autentický a etický život človeka bez ohľadu na „individuálne podmienky života jednotlivca a typológiu jeho osobnosti“. Po tretie, internou riadiacou silou ľudského života musí byť láska presahujúca do externého prostredia, pretože „Kierkegaardov koncept absolútneho paradoxu tvorí základ radikálnej lásky, ktorá je správnym motívom myslenia a konania človeka“ (Máhrík, 2017b: 128-129). Ide o nezištnú lásku zameranú na dobro druhého, nie zameranú na vlastný pôžitok, ktorá je z hľadiska kresťanstva bezcenná.

Strata vlastného „ja“

Kierkegaard je kritický k dobe, ktorá sa nepýta na ľudské „ja“. Človek sa zaoberá časnými vecami „oženiť sa a plodiť deti, byť ctený a vážený“ a nik nepozná, že mu v hlbšom zmysle chýba ja. S tým si svet nerobí starosti“ (Kierkegaard, 1993: 139). Tiež videl, že najväčšie nebezpečenstvo je v tom, že človek „stratí seba samého“. (Kierkegaard, 1993: 139). Táto strata znamená, že človek sa stáva súčasťou masy a dôsledkom toho je odcudzenejší – chýbajú mu vlastné myšlienky, rozhodnutia. Žije len preto, aby sa čo najľahšie dostal k falošnému úspechu, bohatstvu, uznaniu. Zároveň sa človek bojí konfrontácie, bojí sa o vlastnú povesť a prispôbuje sa vonkajším, spoločenským vzorom a nárokom. Kierkegaard k tomu napísal: „Namiesto toho, aby sme sa stali sami sebou, stali sme sa číslom, človekom ako iní“ (Kierkegaard, 1993: 140). Človek, ktorý je obmedzený, stráca odvahu, nezaujíma sa o veci duchovné, jeho myslenie sa pohybuje na povrchu.

Kierkegaard dáva dôraz na čistotu srdca – česťnosť v myslení a konaní. Ako upozorňuje Roman Králik, že „pokiaľ je srdce človeka zakalené, nie je hlboké, ale je povrchné. V tomto je Kierkegaard príkladom bojovníka proti povrchnosti. Áno, povrchnosť popiera všetko hlboké, a teda všetko hodnotné. Svojim zápasom proti povrchnosti sa stáva aktuálnym aj dnes. Kierkegaard je ako osamelý kráčajúci havran, ktorý varuje pred stratou ľudských hodnôt.“ (Kralík, 2007: 116).

Dôsledkom toho je, že chce byť „ako druhí, napodobovať ich, stať sa číslom a patriť k davu.“ (Kierkegaard, 1993: 140). Na druhej strane, keď človek stratí samého seba „získava dokonalosť vo svetskom živote a vo svetskom šťastí.“ (Kierkegaard, 1993: 141). Kierkegaard zdôrazňuje to, že človek musí riskovať, pretože ten, ktorý neriskuje síce zbavuje ziskava pozemské výhody, ale stráca vlastné ja.

Dôležitosť jednotlivca

Kierkegaard často začal svoje úvodné riadky svojich kníh oslovením jednotlivca: „Vážení! Prijmi toto venovanie, dávam ti ho naslepo, ale práve preto nerušený žiadosť úvahou, úprimne! Nevieš kto si, neviem, kde si, nepoznám ani tvoje meno. Nevieš dokonca ani to, či existuješ, alebo si existoval a už nie si; alebo či niekedy nadiš tvoj čas. A napriek tomu, ty si moja nádej, moja radosť, moja pýcha, moja česť v neistote.“ (Kierkegaard, Pap., VII 1 A 176).

Za najdôležitejšie považoval, aby sa človek stal jednotlivcom. (Martin, 2017: 100-101). Dôvodom je to, že len jednotlivec sa môže oslobodiť od davu, začne kriticky myslieť, posudzovať, vyjadrovať sa slobodne a bez strachu. Nie je závislý od vzťahov, ktoré mu prinášajú prospech či spoločenskú prestíž. Skutočné a pravdivé vzťahy sú založené na hodnotách, nie na vypočítavosti. Podľa Tibora Máhríka potrebný nadhľad jednotlivca uprostred tlaku zo strany spoločnosti a davu je ukotvený v Kierkegaardovom existenciálnom koncepte života, ktorého základným predikátom

je transcendentná dimenzia bytia človeka, keďže „človek nie je Boh a preto nemôže uchopiť realitu svojho bytia z Jeho (absolútnej) perspektívy, ale iba z (limitovanej) ľudskej perspektívy“ (Mahrik, 2015: 51). Originálom je preto, že nepreberá myšlienky a postoje, ale formuje vlastné - čím sa človek stáva originálom v svojom poznaní, bytí aj konaní. Nepodlieha verejnej mienke, o ktorej Štúr hovorí že sa dá chápať „v rétorike ako *communis opinio*, spoločný názor alebo mienka, teda všetky predsudky, dogmy, mýty, rozšírené v spoločnosti, v publiku, prípadne v celej kultúre alebo ľudstve, ktoré sú nekriticky prijímané ako dané, z ktorých sa vychádza a ktoré sa nespochybňujú. Rétor ich pozná, využíva alebo ich rozbiha, podľa potreby. Bežne ich nazývame predsudkami. A identifikujeme ich často iba pri pohľade zvonka, z iného kultúrneho stanoviska alebo v inom čase, pričom sa iba ťažko vyhneme riziku, že sa nevyhneme iným predsudkom našej doby.“ (Stur, 2011: 32)

Kierkegaard sokratovsky viedol čitateľa, aby sa sám oslobodil od tohto vplyvu a súdil sám. Znakom jednotlivca je, že nie je anonymný, nestráca sa v dave, a za svoje rozhodnutie vie prijať zodpovednosť. Inšpiroval sa Sokratom a vlastným pomerom „k jednotlivcovi vždy rovnako pokorne a rovnako hrdo.“ (Kierkegaard, 1997: 32). Kierkegaardov dôraz na jednotlivca bol tak dôležitý, že napísal do Denníka: „Táto kategória jednotlivca sa spojuje s mojim menom natoľko, že si želim, aby mi na hrob dali nápis „Tu odpočíva jednotlivec.“ (Pap. VIII 1 A 108).

Dôvod tohto dôrazu je ten, že človek ako súčasť davu sa ľahko stáva oklamáný rečami, niečím abstraktným, neosobným. Tým, že nemyslí samostatne a počúva druhého, je ovplyvnený a prispôsobuje sa vodcom v dave, prestáva myslieť. Nie je zodpovedný, nemyslí na konkrétne. Kierkegaard tým narážal nielen na kňazov, ktorí sa prispôbobi charakteru doby, ale aj na teológov, prispôsobujúcich sa filozofii a médiám, ktoré začali v tej dobe pôsobiť.

Kritika verejnosti

Kierkegaard sa vo svojej knihe *Dva veky* sústreďuje na pojem verejnosti a v tejto súvislosti kritizuje prostriedky masovej komunikácie: “Iba v prípade, že neexistuje silný komunitný život, ktorý by v sebe zahŕňal takúto konkrétnosť, tlač vytvorí tento abstraktný koncept nazývaný „verejnosť“, ktorý tvoria nehmotní ľudia, a títo sa nikdy nezjednotia, lebo by ani nemohli byť zjednotení, v jedinej situácii či organizácii, ale zároveň sú vydávaní za jeden celok. Verejnosť je zbor – prevyšuje všetkých ľudí dokopy, ale tento zbor nikdy nemôže byť zvolaný na inšpekciu, dokonca nemôže mať ani len jediného predstaviteľa, pretože sama o sebe je verejnosť absolútnou abstrakciou. Koniec koncov, ak táto doba odráža podstatu človeka, je neschopná vášne, nič akúkoľvek snahu o konkrétnosť, verejnosť sa stáva entitou, ktorá v sebe zahŕňa všetko. A zároveň je dokonalým dôkazom, že samotný jedinec prislúcha len samému sebe.” (Kierkegaard, 1978: 91). Človek sa musí stať jednotlivcom, odmietnuť dav, masu, verejnosť a zostať sám pred Bohom. Vtedy sa človek prejaví taký, aký v skutočnosti je. Dôvodom tohto oddelenia je to, že človek získa to najvyššie, „to je jediné, za čo stojí žiť a čo bude stačiť na celú večnosť!“ (Kierkegaard, 1993: 135). Kierkegaard je kritický k postojom človeka jeho doby, morálke, hodnotám a obavám, ktoré má a preto ho varuje: „Nebojte sa sveta, chudoby, úbohosti a choroby, biedy a protivenstva, nespravodlivosti ľudí, urážok, zlého zaobchádzania, nebojte sa ničoho, čo môže zničiť len vonkajšieho človeka, nebojte sa tých, ktorí môžu zabiť len telo, ale bojte sa sami seba, bojte sa toho, čo môže zabiť vieru, a preto pre Vás zabiť aj Krista - pohoršenie, ktoré možno môže spôsobiť niekto iný, ale ktoré nenastane, pokiaľ sa neprejavíš sám. Boj sa a chvej sa, lebo viera je obsiahnutá v krehkej hlinenej nádobe, v možnosti pohoršenia. Blahoslavený je ten, kto sa nad ním nepohorší, ale verí.“ (Kierkegaard, 2002: 52). Sám prežíva osobné útoky, ktoré mu priniesla kritika časopisu Korzár: „Chvála buď Bohu, že jsem byl vystaven útoku spodiny.“ (Pap. VII 2 B 229).

Kierkegaard považoval zneužitie pojmu verejnosť za nebezpečenstvo: „Verejnosť je však abstrakciou. Keď si človek prisvojí istý názor jednej skupiny ľudí, vie, že sa jednako vystaví nebezpečenstvám, napríklad, ak sa tento názor ukáže ako nesprávny etc. Prisvojíť si však názor verejnosti je o to zradnejšie, pretože táto verejnosť existuje iba in abstracto. Aj keď nijaká doterajšia väčšina v histórii si nebola taká istá sama sebou a svojimi názormi, ako si je sama sebou istá verejnosť, je to len slabá útecha pre jednotlivca, ktorý zastáva jej názory, pretože verejnosť je len fantóm, ktorý neposkytuje žiadny priestor pre osobný, citlivý prístup. Ak si niekto dnes prisvojí názor verejnosti, ktorý zajtra bude zosmiešnený a zhodený, tento človek sám bude zajtra zosmiešnený a zhodený verejnosťou. Generácia, národ, valné zhromaždenie, komunita, pre tieto všetky musí byť človek niečím a správať sa voči nim zodpovedne, pretože inak by bol vystavený hanbe za neloajalitu, ale verejnosť zostáva verejnosťou. Ľud, zbor, komunita aj osoba sa môžu zmeniť tak, že o nich možno povedať: „Už nie sú tým, čím boli;“ ale verejnosť sa dnes môže otočiť úplne opačne voči včerajšku, a stále zostáva tým istým – verejnosťou.“ (Kierkegaard, 1978: 92).

Dnes je verejnosť ovplyvňovaná médiami, rôznymi technológiami, ktorých cieľom má byť zjednodušenie a zrýchlenie života človeka. Etika a morálka zostávajú v pozadí, preto výsledkom je súčasná kríza celej spoločnosti. (Porovnaj: Kralík, Tinley, 2017: 25-29; Kondrla, Repar, 2017: 19-24). Predsa platí, že ak číta len jeden človek, sám nie je verejnosťou, a potom ak číta množstvo jedincov, možno aj všetci, stále medzi nimi nie je žiadna spolupatričnosť.

Kritika „oficiálneho poriadku“

Kierkegaard sa dostal do konfliktu s cirkevnými predstaviteľmi (Mynster, Martensen, Grundtvig). Kritiku formuloval nasledovne: „Oficiálny poriadok však stále a vždy prevláda tým, že sa vydáva za objektívne a vyššie postavený než akýkoľvek jednotlivec, než subjektivita. V okamihu, keď sa jednotlivec nechce podriaďiť oficiálnemu poriadku, lebo dokonca proti nemu ako nepravdivému protestuje, prehlasuje ho za nepravdu a zároveň o sebe tvrdí, že má pravdu on, a o pravde, že leží vo vnútri – nastane kolízia. Oficiálne poriadok celkom správne položí otázku: čo si tento jednotlivec o sebe predstavuje, myslí si snáď, že je Bohom, že má k Bohu priamy vzťah, alebo aspoň že je viacej než človekom?“ (Kierkegaard, 2002: 57). Pre Kierkegarda je podstatný svedok pravdy, ktorý „premieňa pravdu vo vnútornú hĺbku“. (Kierkegaard, 2002: 57).

Problém doby vníma v tom, že práve oficiálny poriadok riadi smerovanie cirkvi: „Oficiálny poriadok tiež začal kolíziu medzi jednotlivcom a ním samotným, začal pomerom k Bohu v jednotlivcovi; teraz sa na to zabudne, most je zbúraný a oficiálny poriadok je zbožštený.“ (Kierkegaard, 2002: 58).

Oficiálny poriadok“ odstránil úprimný vzťah človeka k Bohu a stal sa meradlom hodnôt a viery. Kierkegaard zvýrazňuje jednotlivca, aby ukázal na pravdu kresťanstva. Táto pravda sa nenachádza ani u farárov, ani u profesorov, ale u jednotlivca, svedka pravdy. Kierkegaardov kritika sa sústreďuje na tých, ktorí zdôrazňujú objektívne poznanie (Viacej: Stur, Mitterpach, 2017: 38-39) na rozdiel od úprimného vzťahu človeka k Bohu a ironicky poznamenáva: „a teraz keby Kristus prišiel do sveta, stal by sa najskôr profesorom a postuloval by viac a viac, čím viacej by bolo zrejmé, že je v pravde.“ (Kierkegaard, 2002: 59).

Kierkegaard veľmi zaujímavo znázorňuje meradlo pravdy a poukazuje na jej premenlivosť: „Ak si študent, môžeš si byť istý, že profesor je meradlom a pravdou; ak si farár cestou a životom je biskup; ak si pisár, je cieľom justičná rada.“ (Kierkegaard, 2002: 59). Kierkegaard kritizuje skutočnosť, že pravda sa relativizuje, prispôsobuje udalostiam, či osobám. Táto pravda sa stala konečnou, bez zápasu, symbolom falošného uctievanie a uznania. Skutočným znakom pravdy je, že trpí.

Kierkegaard videl človeka, ktorý sa „musí chápať ako niekto, kto stojí mimo pravdy.“ (Kierkegaard, 1997: 34). Človek je ako žiak, ktorý potrebuje svojho učiteľa. Keďže sokratovský učiteľ, ktorý podľa Máhrika predstavuje výlučne ľudskú perspektívu uvažovania, nemôže poskytnúť nič podstatné existenciálne svojmu žiakovi, preto Klimakus sokratovsky zdôvodňuje, prečo musí existovať niekto, kto je absolútne väčší ako človek, čo prirodzene otvára priestor uvažovania v intenciách kresťanského konceptu videnia sveta, v ktorom „človek stratil pravdu a učiteľ, ktorý má ľudský aj božský charakter svojej vlastnej podstaty“ (Mahrik, 2017a: 79) môže substančným spôsobom pomôcť človekovi v jeho autentickom zápase o hodnotný život smerujúci k večnosti. Človek sa rodí v nepravde a to svojou vlastnou vinou. Táto vina je podľa Kierkegaarda hriechom. Človek sa zdá byť slobodným, „ale predsa je neslobodný, viazaný a stojí mimo“ (Kierkegaard, 1997: 36). Preto sa nemôže oslobodiť sám. Dôvodom je, že človek stál pred voľbou: sloboda či nesloboda. Dobrovoľne si zvolil neslobodu. Vo svojej neslobode využíva silu svojho slobodného rozhodnutia, čím sa z neho stáva, jeho vlastnou vinou, otrok vlastných vášní a pudov. Výsledkom je jeho utrpenie, úzkosť a choroba na smrť. (Viacaj: Tavilla, 2017a: 163-173).

V spise *Súďte sami!*, sa Kierkegaard dištancuje od sveta: „So svetom nemám nič spoločného“ (Kierkegaard, 2002: 174). Vyzýva človeka, aby sa správal ako on samotný. Je dôležité, že v ponímaní Kierkegaarda byť jednotlivcom, znamená „mať a chcieť mať svedomie“ (Kierkegaard, 2002: 174). Svedomie následne spája s pravdou, hovorením pravdy a žitím pravdy. Avšak človek pravdu nielen skrýva a podvádzá, ale jedná s ľuďmi ako s bláznami, ktorým môže všetko nahovoriť. Dôležité je im zalichotiť. V tejto súvislosti je nutné spomenúť politikov a rôznych ideológov, ktorí ovládali masy a vďaka pútavým rečiam sa dostali k moci. Ľuďom, ktorí nie sú jednotlivcami sa bude vždy dať „nahovoriť všetko, len keď im zalichotíme“ (Kierkegaard, 2002: 174).

Kritika žurnalizmu

Kierkegaard vo svojich *Dennikoch* a diele *Aféra Korzár*, kritizuje žurnalistov, ktorí pomocou tlače „demoralizovali štát“ a priniesli škody: „Čím chce tlač pôsobiť je publicita, a práve publicita je moc lži, zmyslová moc ako päšť! Pripomína to Goetheho slová: odstránili diabla a dostali démonov.“ (Pap. IX A 468). Zároveň si uvedomuje (už v 19. storočí - pozn. autorky) neohrančenú moc žurnalizmu: „Je nemožné sa so žurnalistom hádať. Ukrýva sa, nedá sa nachytať, a vyprovokuje proti človeku tisíce ľudí, s ktorými nemá nič spoločného. Tí sú potom na smiech a poľutovanie. Vinní, a rovnako aj nevinní.“ (Pap. IX A 200). Kierkegaard v rámci kritiky napísal: „Vy zo zvodcov ľudstva najhorší, vy novinári! Ste najhnusnejší zo všetkých tyranov, tyranizujete strachom pred ľuďmi!“ (Pap. X, 3 A 275). Zaujímavé je Kierkegaardovo tvrdenie, že „tlač spôsobila najhlbší pád ľudského pokolenia, pretože dovoľuje povstanie zdola. Je to vynaliezavá ohromná zbraň určená k tomu, aby zabíjala všetko, čo niečo znamená, takže si môžu byť istí len tí, ktorí nič neznamenajú. Tých je zo všetkých najviac, a tak je „dav“ (zlý princíp) postavená ako najvyšší vládca.“ (Pap. XI, 1 A 242). Kierkegaard múdrosof svojho oponenta Mynstera prirovnal k „úrovni žurnalistu, politika“ (Pap. X,4 A 348).

Rovnako bol kritický k biskupovi Martensenovi, ktorý využíval tlač k „zavádzaniu v tom, čo by sme mohli nazvať novinárska sprostosť...“ Uvádza využívanie tlače Martensenom: „Je publikovaný „pastiersky list“ a následne „List farárom...“ (Pap. XI, 3B 49). Kierkegaard bol presvedčený o manipulácii davu Martensenom.

Počas života sa Kierkegaard stal cieľom posmechu kvôli kritike žurnalistov. (Hajko, 2011). Uvedomoval si však nebezpečenstvo, ktoré predstavujú. Dnes majú média nesporne väčší vplyv a význam ako v období, v ktorom žil Kierkegaard.

(Leskova, Valco, 2017: 325). Príkladom je monografia *Kierkegaard a obraz smrti vo svetle súčasnosti* v ktorej autorka Katarína Gabašová zdôraznila: “Médiá sprostredkujúajú preexponované násilie a smrť v ich brutálnej nahote a surovosti. Sme svedkami klesajúcej senzitivity voči smrti doliehajúcej z televíznych obrazoviek, tlače, kín či z virtuálnej reality, napríklad prostredníctvom rôznych videí alebo počítačových hier. Človek sa stáva imúnym voči hypertrofovaniu a tematizácii smrti v každodennej realite, s ktorou je konfrontovaný, primárne alebo najčastejšie prostredníctvom spravodajstva.” (Gabasova, 2014: 28).

Pravé kresťanstvo

Kierkegaard je kritický k takej interpretácii kresťanstva, ktorá popiera hrdinstvo, odvahu hrdinov viery, mučeníkov, tých čo sa vedeli obetovať pre kresťanské ideály. Odmietá kresťanstvo, bez obeti a odvahy. (Kralík, 2017: 39). Neprijíma neautentické kresťanstvo, ktoré sa vyhýba nebezpečenstvu, konfrontácie a všetkému „čo sa telu a krvi protiví“ (Kierkegaard, 2002: 179). Radikalizuje kritiku neautentického kresťanstva svojej doby až do takej miery, že sa nemôžeme čudovať odmietaniu jeho názorov v minulosti ako aj v súčasnosti.

Dánsko bolo v ekonomickej kríze, snažilo sa nájsť svoju cestu obrody a Kierkegaard, kritizujúci kňazov zodpovedných za daný stav, píše: „Svetskosti v nás to nestačí, tá sa nikdy neuspokojí, pokiaľ sa jej nepodarí upevniť zlo a bezbožnosť ako článok viery, ako povinnosť, ako dogmu, ako kresťanstvo, aby sme sa pravého kresťanstva mohli ako bezbožnosti zrieknuť.“ (Kierkegaard, 2002: 179).

Pre Kierkegarda existujú len dve možnosti BUĎ – chceme len jedno, sme odvážni, ALEBO – naše myslenie nie je jednoznačné, je to iba pravdepodobnosť. Preto človek musí odmietnuť pravdepodobnosť. Pravdepodobnosť je spojená s chytráctvom, špekuláciou, výhovorkami a viacerými možnosťami človeka čo Kierkegaard pripodobňuje k nevere, vražde, krádeži, pretože vyžaduje radikálnosť a jednoznačnosť, ktorá sa prejavuje odvahou. Rovnakou, akú mali Paul Tillich (Kralík, 2015: 183-185) a Dietrich Bonhoeffer (Valco, 2017: 47-58), ktorí kritizovali spoločenské pomery v Nemecku.

Záver

Čitateľ Kierkegaardových spisov sa stretáva s osobitným autorským štýlom, ktorý zdôrazňuje subjektivitu, autentickosť existencie jednotlivca a jeho rozhodnosť vyvierajúcu z hlbokého porozumenia zmyslu a smerovania vlastného života. Používa pritom pseudonymy a humor, ktorý popri hlbokých filozofických reflexiách a striktných logických sekvenciách tvorí bohatú literárnu a žánrovú výbavu, čo mu umožnilo vyjadriť svoj autorský zámer plastickejšie a čitateľsky pútavejšie, ako sa to darilo jeho súčasníkom. Práve tým je Kierkegaardov štýl písania a myslenia výnimočný a jedinečný.

Autentickosť v porozumení Kierkegarda nepredstavuje len pravdivý spôsob sebvýjadrenia, ale najmä rezonanciu a vnútorný súhlas jednotlivca s pravdou ako takou. Ústredným motívom tejto pravdy je absolútny paradox historickej inkarnácie Boha, ktorý stelesňuje vzťah Boh - človek. Smrť „večného“ vo svete „časnosti“ predstavuje základnú bázu pre existenciálne uvažovanie Kierkegarda, pre ktoré je dôležitá radikálnosť a vášeň. Je všeobecne známe, že charakter človeka spoznáme podľa toho, v čo človek verí a prečo je ochotný trpieť a prípadne i zomrieť. Kierkegaard žil to, v čo veril a veril v to, čo žil. Jeho osobný príbeh tak predstavuje silný príklad zápasu o autentickosť, radikálnosť a existenciálnu vášeň. Bol ochotný trpieť a niesť kritiku po celý život. Nie je preto prekvapením, že to isté žiadal od „svojho“ čitateľa - jednanie, voľbu a obeť, pretože človek sa musí obetovať svojím ideálom a jedine tak uskutoční svoj existenciálny zápas spôsobom, pre ktorý je vnútorná morálna integrita a nadčasovosť postojov a rozhodnutí, ktoré vykoná.

Kierkegaard sa úcty a uznania spoločnosti počas svojho života nedočkal. Jeho život by sa dal pripodobniť životu osamelého krákajúceho havrana, ktorého ozvena sa nesie krajinou bez odozvy. Napriek tomu sa nevzdával. Človeka vnímal ako toho, ktorý nežije pravdu (hoci o pravdu usiluje) a svojim neeticky sebeckým jednaním (hoci etický imperatív platí) sa vzdáva od pravdy. (Porovnaj: Zalec, 2017a: 253). Kierkegaardova teleologická suspenzia etického tak otvára dôležitý metaetický priestor, v ktorom je možné lepšie porozumieť existenciálnemu zápasu jednotlivca o veci pravdy, cti, čestnosti a poctivosti, ktorý sa deje v kontexte spoločnosti (i náboženskej) vtedajšieho Dánska, pre ktoré takéto cnosti neznamenajú hodnoty o ktoré treba usilovať za každú cenu.

V predloženej práci sme dospeli k názoru, podľa ktorého nie je opodstatnené tvrdenie, že Kierkegaardov koncept autentického života jednotlivca je vymedzený individualistickým existencializmom tak, ako ho chápalo 20. storočie. Aj keď Kierkegaard veľmi precízne analyzuje vnútorný svet človeka, jeho východiská pre porozumenie sveta, motívy jeho konania a etické rámce jeho uvažovania, nezostáva v svojich analýzách v uzavretom svete vedomia človeka, ale sleduje širší sociálny kontext existencie – priateľov, rodinu, spoločnosť, akadémiu, cirkev, médiá atď. V takomto ohľade bol Kierkegaard presvedčený o tom, že je jedno, prečo začne človek robiť niečo dôležité. Podstatnejšie a zásadné je, aby to robil človek so zaujatím a s vášňou. Bola to práve vášň, vďaka ktorej sa Kierkegaard odhodlal bojovať proti vtedajším cirkevným zvykom, tradíciám, autoritám a žurnalistom. Väšň sa stala dôležitým mostom, ktorý spájal interný mikrokozmos jednotlivca s makrokozmosom spoločnosti a prírody. Nejde o voluntaristický koncept vášne založenej na spontánnosti a živelnosti, ale o premyslený spôsob naplnenia mandátu človeka na zemi v panoráme jeho zodpovednosti za spoločnosť, ktorej je súčasťou. Cieľom sa nemá stať antropocentrická exhibícia ľudských schopností, ale kristocentrická radikálna poslušnosť človeka. Kierkegaardova deontologická etika tak predstavuje dôležité podnety pre súčasné utilitaristické dôrazy, v ktorých viazne súčasná spoločnosť.

Bibliographic references:

- AMBROZY, M. – KRÁLIK, R. – POYNER, J. 2018. The issue of periodization in Wittgenstein's philosophy of religion. In: *European Journal of Science and Theology*, vol. 14, n. 1, pp. 115-124. ISSN 1841- 0464.
- AMBROZY, M. – KRÁLIK, R. – MARTIN, J. G. 2017. Determinism vs freedom: Some ethics-social implications. In: *XLinguae*, vol 10, n. 4, pp. 48-57. ISSN 1337-8384.
- AMINEVA, V.R. 2017. Symbolization as a way of art completion in the story by A. Eniki «Unvoiced testament» *XLinguae*, 10 (1), pp. 12-24. ISSN 1337-8384.
- GABASOVA, K. 2014. Kierkegaard a obraz smrti vo svetle súčasnosti. Ljubljana : KUD APOKALIPSA. ISBN 978-961-6894-59-3.
- HAJKO, D. 2011. Vrucnost a cin alebo Kierkegaardovske meditacie. Bratislava: Hajko, Hajkova, 136 p. ISBN 978-80-88700-78-4.
- KIERKEGAARD, S. 1993. Bazen a chveni. Nemoc k smrti. Praha: Svoboda-Libertas, 249 p. ISBN 80-205-0360-9.
- KIERKEGAARD, S. 1989. Cistota srdce aneb chtit jen jedno. Praha: Kalich, 200 p. ISBN 80-7017- 036-0.
- KIERKEGAARD, S. 1997. Filosoficke drobky aneb Drobátko filosofie. Olomouc: Votobia, 152 p. ISBN 80-7198-197-4.
- KIERKEGAARD, S. 2002. Nacvik krestanstvi. Sudte sami! Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 270 p. ISBN 80-7325-004-7.
- KIERKEGAARD, S. 1978. Two Ages. Princeton: Princeton University Press, 190 p. ISBN 0-691-07226-4. Pap.

- KIERKEGAARD, S. 2010. Z deníku a Papíru. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 417 p. ISBN 978-80-7325-207-6.
- KONDRLA, P. – REPAR, P. 2017. Ontological consequences of the ethics of technology. In: Communications - Scientific Letters of the University of Zilina, vol. 19, n. 1, pp. 19-24. ISSN 0341-2059.
- KONDRLA, P. – KRALIK, R. 2016. The specifics of mission of the Thessalonian brothers and the potential for their actualization. In: Konstantinove listy, vol. 9, n. 2, pp. 95-96. ISSN 1337-8740.
- KRALIK, R. 2007. Kierkegaardovo ciste srdce. In: Cistota srdca. (Eds.) Cyril Diatka, Roman Králik. - Nitra : UKF, 2007, pp. 115-124. ISBN 80-8094-025-8.
- KRALIK, R. 2017. Kierkegaard's interpretation of faith, In: XLinguae, vol. 10, n. 3, pp. 37-44. ISSN 1337-8384.
- KRALIK, R. 2015. Kierkegaard and his influence on Tillich's philosophy of religion. In: European Journal of Science and Theology, vol. 11, n. 3, pp. 183-189. ISSN 1841-0464.
- KRALIK, R. 2017. Kierkegaard's interpretation of faith, In: XLinguae, vol. 10, n. 3, pp. 37-44. ISSN 1337-8384.
- KRALIK, R. – TINLEY, S. J. 2017. Kierkegaard's ethics as an answer to human alienation in technocratic society. In: Communications - Scientific Letters of the University of Zilina, vol. 19, n. 1, pp. 25-29. ISSN 0341-2059.
- LENOVSKY, L. 2015. Identity as an instrument for interpreting the socio-cultural reality. In: European Journal of Science and Theology, vol. 11, n. 5, pp. 171-184, ISSN 1841-0464.
- LESKOVA, A. – VALCO, M. 2017. Identity of adolescents and its dimensions in the relation to Mass media: Philosophical-ethical reflections. In: XLinguae, vol. 10, n. 3, pp. 324-332. ISSN 1337-8384.
- LINEVA, E.A. – SAVELYEVA, E.B. – YUSUPOVA, T.G. 2017. Andre Gide's life philosophy: "Russian trace" XLinguae, vol. 10 (3), pp. 184-201. ISSN 1337-8384.
- MAHRIK, T. 2015. Kierkegaard's Existential Ellipse of Truth. In: European Journal of Science and Theology, vol. 11, n. 4, pp. 43-51. ISSN 1841-0464.
- MAHRIK, T. 2017a. Kierkegaard's Metaethical Fragments. Ljubljana: KUD Apokalipsa and CERISK, ISBN 978-961-6894-92-0.
- MAHRIK, T. 2017b. Kierkegaardian Pointers to Metaethics. In: European Journal of Science and Theology, vol. 13, n. 5, pp. 119-130. ISSN 1841-0464.
- MARTIN, J. G. 2017. The category of the single individual in Kierkegaard. In: European Journal of Science and Theology, vol. 13, n. 3, pp. 99-108. ISSN 1841-0464.
- PETKANIC, M. 2013. Passion as a will to existence in Kierkegaard. In: Kierkegaard Studies 2013, vol. 1, pp. 325-341. ISSN 1430-5372.
- STUR, M. 2011. Responsibility and Sensus Communis at Unamuno's, Ortega y Gasset's and Heidegger's Work. In: Xlinguae, vol. 4, no. 4, pp. 30-39. ISSN 1337-8384.
- STUR, M. – MITTERPACH, K. 2017. Different and identical features of the philosophical, scientific, artistic and religious knowledge. In: European Journal of Science and Theology, vol. 13, n. 1, pp. 35-46. ISSN 1841-0464.
- TAVILLA, I. 2017a. Despair as eternal damnation of the self biblical anthropology in outline. In: European Journal of Science and Theology, vol. 13, n. 3, pp. 163-173. ISSN 1841-0464.
- TAVILLA, I. 2017b. Some notes about the biblical influence on Kierkegaard's theory of stages. In: European Journal of Science and Theology, vol. 13, n. 1, pp. 87-94. ISSN 1841-0464.
- VALCO, M. 2017. The value of Dietrich Bonhoeffer's theological-ethical reading of Søren Kierkegaard. In: European Journal of Science and Theology, vol. 13, n. 1, pp. 47-58. ISSN 1841-0464.

ZALEC, B. 2017a. Kierkegaard in politično: vera kot premagovanje nasilja in vir demokracije. In: Bogoslovni vestnik, vol. 77, n. 2, pp. 247-260. ISSN 0006-5722.
ZALEC, B. 2017b. Preferential and non-preferential love in light of Kierkegaard's thought. In: European Journal of Science and Theology, vol. 13, n. 2, pp. 179-189. ISSN 1841-0464.
ZALEC, B. 2014. Nazism and Stalinism in the light of Kierkegaard's thought. In: Filozofia, vol. 69, n. 5, pp. 443-450. ISSN 0046-385X.

Words: 4367

Characters: 29 875 (16,59 standart pages)

PhDr. Martina Pavlikova, PhD.
Department of Journalism
Constantine the Philosopher University in Nitra
B. Slanickovej 1, 949 01 Nitra
Slovak Republic
mpavlikova@ukf.sk